

## จตุรัสความคิด

▼ อย่าถามว่าผมเป็นใคร และอย่าเรียกร้องให้ผมเป็นคนเดิมที่ไม่เปลี่ยนแปลง นั่นเป็นเรื่องของข้าราชการ และ คำรวจของเราที่จะเป็นคนคิดว่าเรามีบัตรประจำตัว เอกสารต่าง ๆ เรียบร้อยหรือไม่ อย่างน้อยก็ขอให้เราไม่ต้องไปยุ่งกับกฎเกณฑ์ศีลธรรมของพวกเขา ในเวลาที่เรากำลังเขียนหนังสือ▼

Michel Foucault

The Archaeology of Knowledge

1969

# มิเชล ฟูโกต์ : ทศนะต่อปัญญาชน

วิทยากร เชียงกูล

เป็นการยากที่จะพูดให้เฉพาะเจาะจงอย่างชัด ๆ ว่า มิเชล ฟูโกต์ คือใคร เพราะเขาไม่ชอบเรียกตัวเองว่า เป็น "นักอะไร" ที่ไหนวิชาการในสังคมปัจจุบันนิยมใช้ในการประทับตราคน บางคนอาจคิดว่า เขาเพียงแค่เล่นส่วนวนโวหารแบบนักคิดนักปรัชญาอีกหลาย ๆ คน กาลกล่าวเช่นนั้นอาจมีส่วนถูกอยู่บ้าง เพราะฟูโกต์เป็นนักเขียนที่เล่นส่วนวนแพรวพราวราวกับนักประพันธ์ฝีมือคนหนึ่งทีเดียว แต่เขาก็มีเหตุผลด้วยเช่นกัน เพราะแนวของฟูโกต์คัดค้านการแบ่งคนเป็นนักโน่นนี่นั่น ตามสาขาวิชาที่เป็นผลมาจากการแบ่งงานตามถนัดโดยระบบทุนนิยมอย่างสิ้นเชิง ทั้งนี้ไม่ได้เป็นเพียงเพราะว่า เขาคิดว่าสาขาวิชาต่าง ๆ มีความเกี่ยวข้องกันแบบสหวิทยาการหรือพหุวิทยาการเท่านั้นหากยังเป็นเพราะว่า เขาวิพากษ์วิจารณ์ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องความรู้และอำนาจที่เคยมีมาทั้งหมด ไม่เห็นด้วยกับ

แนวความคิดที่ที่เป็นระบบที่ เคยมีมาทั้งหมด

ฟูโกต์เพียงแต่ค้นคว้าวิจัย เขียนหนังสือ สอนหนังสือ บรรยาย ให้สัมภาษณ์และเคลื่อนไหวทางการเมือง ความแฉที่เขาเห็นว่า เป็นสิ่งซึ่งมีความหมายสำหรับเขาโดยไม่สนใจที่จะให้คนเรียกเขาว่าเป็นอะไร หรือจัดเขาอยู่ในส่วนไหนของประวัติศาสตร์ของสังคมทั้ง ๆ ที่เขาวิจารณ์แนวความคิดของคนอื่นชนิดถึงรากถึงโคน แต่เขาก็ไม่เสนอทฤษฎีใหม่และไม่คิดว่าตัวเองเป็นนักทฤษฎี เพราะเขาเป็นพวกต่อต้านการใช้ทฤษฎีศึกษาอย่างเป็นระบบแน่นอน (anti method) คือเห็นว่าทฤษฎีในความหมายที่เป็นระบบความคิดที่ครอบจักรวาล (เป็นสากล) มีเหตุผลหลงใหลทางทั้งหลายซึ่งรวมทั้งมาร์กซิสม์ด้วยนั้น ล้วนแต่นำไปสู่ความรู้แบบครอบงำที่มีคนกลุ่มหนึ่งเป็นคนหัวอะไรจริง อะไรไม่จริง อะไรถูก อะไรผิด สำหรับงานเขียนที่ฟูโกต์ผลิตขึ้นมาอาจเรียกได้ว่า เป็นวิธีการศึกษาเพื่อที่จะทำความเข้าใจสังคมในเรื่องที่เฉพาะเจาะจง (เช่นประวัติศาสตร์ของคนที่ใช้กับการรักษาพยาบาล, นักโทษกับการลงทัณฑ์, ความรู้กับอำนาจ) ของสังคมหนึ่ง ๆ ในสมัยหนึ่ง ๆ

คำนำสองย่อหน้าแรกทุกถ้อยคำ ฟังดูก็คล้ายกับจะเป็นการเล่นสำนวนที่ไม่ค่อยซัดเจนนัก แต่งานของฟูโกต์ก็มีลักษณะเช่นนั้นจริง ๆ บทความนี้เป็นการอ่านและตีความงานฟูโกต์ตามที่ผู้เขียนเข้าใจ ซึ่งไม่จำเป็นว่าจะต้องถูกต้องเหมือนกับที่ฟูโกต์คิดทั้งหมด เพราะฟูโกต์เองก็เช่นเดียวกับนักคิดในแนว Post Structuralism หลายคนมองว่า งานเขียนไม่ได้มีความหมายแต่ตัวบทเท่านั้น หากแต่เป็นการสนทนากันระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่าน นั่นก็คือนั่นขึ้นอยู่กับว่าผู้อ่านจะอ่านอย่างไร ตีความอย่างไร มีปฏิกิริยาอย่างไรด้วย ดังนั้นแทนที่นักคิดกลุ่มนี้จะเรียกงานเขียนว่างานเขียน หรือเรียกคำบรรยายว่าคำบรรยายพวก เขาชอบใช้คำว่า Discourse ซึ่งหมายถึงการสื่อสารแสดงออกทุกอย่างที่กินความรวมถึงผู้รับ (ผู้อ่านผู้ฟัง)

ด้วย Discourse ที่สำคัญ เช่นงานของเฮเกล, นิคเซ มาร์กซ์ ซึ่งมีคนอ่านแล้วอ่านอีกตีความแล้ว ตีความอีก ก่อให้เกิด Discourse อื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย ไม่ได้เป็นเพียง Discourse ธรรมดาหากถือเป็นเหตุการณ์ (Event) ในประวัติศาสตร์เลยทีเดียว

บทความนี้แบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นการวางภาพคร่าว ๆ ว่า ฟูโกต์เป็นใครมาจากไหน หัวอะไร ไร้บ้าง และคนอื่น ๆ ประเมินเขาอย่างไร ส่วนที่สองเป็นการเลือกหยิบประเด็นที่สะกิดเกี่ยวกับปัญญาชนของฟูโกต์ มาอธิบายและตีความความจริงแฉงานของฟูโกต์ที่มีความกว้างขวางครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ ที่ใหญ่กว่าเรื่องปัญญาชนมาก เรื่องปัญญาชนเป็นเรื่องย่อย ๆ เรื่องหนึ่งซึ่งปรากฏในคำบรรยาย และบทสัมภาษณ์สั้น ๆ มากกว่าในงานชิ้นสำคัญ ๆ ของเขา แต่ที่ผู้เขียนเลือกหยิบประเด็นนี้ขึ้นมา ก็เพราะผู้เขียนกำลังสนใจประเด็นนี้อยู่โดยเฉพาะ และเห็นว่ายังไม่มีใครเขียนบทความเกี่ยวกับฟูโกต์เป็นภาษาไทยจึงอยากจะลองทำดู เมื่อจะช่วยแก้ "ความแข็ง" ของปัญญาชนไทย บางส่วนในปัจจุบันนี้ได้บ้าง

### มิเชลฟูโกต์ในฐานะของ "เหตุการณ์" หนึ่ง ในประวัติศาสตร์

ฟูโกต์เป็นบุตรของศัลยแพทย์ชาวฝรั่งเศสเกิดเมื่อ ค.ศ. 1926 ได้รับความศึกษาในโรงเรียนมัธยมประจำจังหวัดของรัฐและโรงเรียนคาทอลิก ก่อนที่จะสอบเข้าเรียนที่ Ecole Normale Supérieure ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาชั้นอุดมศึกษา ที่มีชื่อเสียงว่าผลิตปัญญาชนหัวกะทิของฝรั่งเศส ครั้งแรกเรียนปรัชญา ตอนหลังยังเรียนจิตวิทยาต่ออีก เขาเคยพูดถึงประสบการณ์การศึกษาของเขาว่า ความรู้ที่ลึกซึ้งซึ่งระบบการศึกษาสัญญาว่าจะให้แก่เรานั้น ถูกผลิตห่อหุ้มออกไปวันหลัง ๆ อยู่เสมอ (นั่นก็คือ เขาได้รับการบอกว่าจะให้เรารู้สิ่งที่ เป็นสุดยอดของความรู้ เมื่อเขาอยู่ชั้นสูงขึ้นไปแล้วก็ไม่ค่อยจนแล้ว จนรอก) อย่างไรก็ตามเขาก็บอกว่าเขาได้เรียนรู้จากครูปรัชญา 3 คน

ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักปรัชญาชั้นนำของฝรั่งเศส ที่เด่นที่สุด คือ Jean Hyppolite ซึ่งเป็นผู้นิยมเฮเกิล แต่เขาก็บ่นเสียหลาย ที่ครูไม่แนะนำให้เขาได้รู้จักงานของพวกสำนักแฟรงก์เฟิร์ต (Frankfurt School) ตั้งแต่ตอนที่เขาเป็นนักศึกษา เขาจบปริญญาปี 1948 จบจิตวิทยาปี 1952. และทำงานวิจัยการรักษาศาสนาบาลสนโรศประสาทยุ่ 3 ปี สมัยเป็นนักศึกษาเขาสนิทสนมพรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศส เช่นเดียวกับปัญญาชนหนุ่มก้าวหน้าของฝรั่งเศสในสมัยนั้น แต่เขาก็แยกตัวจากพรรคตั้งแต่ปี 1951 ในปี 1954 เขาสอนจิตเวชที่ Ecole Normale Supérieure ที่เขาจบมา และเขียนหนังสือเล่มเล็ก ๆ เรื่อง "การป่วยทางจิตและจิตวิทยา" (1) เขาไม่ค่อยพอใจกับงานของเขา นัก จึงลาออกไปรับตำแหน่งเป็นอาจารย์สอนภาษาฝรั่งเศสอยู่ที่สวีเดน 4 ปีระหว่างนี้เขาได้เริ่มมองเห็นแนวทฤษฎีวิเคราะห์จิตที่เขาพอใจเพิ่มขึ้นตามลำดับ การค้นคว้าในช่วงนี้ต่อมาจะกลายเป็นหนังสือ เรื่อง "ประวัติศาสตร์ของความคิด" (2)

ปี 1958 พูโกต์ย้ายไปเป็นผู้ช่วยการศานาบันฝรั่งเศส ที่กรุงวอร์ซอร์ ประเทศโปแลนด์ ปีต่อมาไปดำรงตำแหน่งคล้ายกันที่แฮมบูร์ก เยอรมันตะวันตก และเขียน "ประวัติศาสตร์ของความคิด" เสร็จ เขาได้ส่งให้ครูปรัชญาของเขา Jean Hyppolite ดู และ Hyppolite เห็นว่าน่าจะเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ เพื่อขอปริญญาเอกให้ งานชิ้นนี้ทำให้เขาได้ปริญญาเอกชั้นสูง doctorat d'etat สาขา "ประวัติศาสตร์ของศาสตร์" (History of science) และทำให้เขาได้ย้ายกลับมาเป็นหัวหน้าภาควิชาปรัชญาในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ในฝรั่งเศส ซึ่งเขาอยู่ต่อมาอีก 6 ปี ระหว่างนี้เขาได้แก้ไขงานชิ้นแรกและพิมพ์ใหม่ โดยเปลี่ยนแนวคิดจากเดิม ให้ความสำคัญมองว่า ความเจ็บป่วยทางจิตเป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงที่ถูกกำหนดโดยประวัติศาสตร์ ไม่ใช่เรื่องทาง

เดียวกับความเจ็บป่วยทางร่างกาย อย่างไรก็ตามก็ท้ายหลัง พูโกต์ก็ยังมองเห็นว่างานชิ้นนี้ยังมีลักษณะอ่อนแออยู่ และไม่อยากจะให้พิมพ์ซ้ำ

งานชิ้นที่สองของเขา (ประวัติศาสตร์ของความบ้า) พิมพ์ครั้งแรกเป็นภาษาฝรั่งเศสในปี 1961 งานชิ้นนี้เป็นทฤษฎีทฤษฎีจิตเวชอย่างรุนแรง เขาเห็นว่าจิตเวช (ความบ้า) เพียงแต่พัฒนาวิธีการในการควบคุม (อำนาจ) คนที่ถูกตัดสินว่าบ้าเท่านั้นเอง แต่โครงสร้างของการแยกคนที่เรียกว่า บ้า ออกจากคนทั่วไปก็ยังคงไม่เปลี่ยนแปลง ความบ้าไม่ใช่ข้อเท็จจริง (Fact) เป็นเพียงการตัดสินของคนที่มีความรู้/อำนาจ คนที่ถูกเรียกว่าไม่มีสิทธิ์มีเสียง ไม่มีโอกาสที่จะพูดสื่อสารแสดงออก ความรู้ของเขาไม่เป็นที่ยอมรับ แนวคิดในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้/อำนาจ กับคนที่เสียเปรียบ และถูกละเลยในสังคมของพูโกต์ ต่อมาจะถูกนำไปใช้ในการศึกษาเรื่องของคนไร้, นักโทษ และเรื่องเพศ ตามลำดับ นับตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1960 จนถึงเมื่อเขาเสียชีวิต เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน ค.ศ. 1984 พูโกต์ได้ผลิตงานสำคัญ ๆ มาหลายชิ้น นับตั้งแต่ The Birth of the Clinic (1963) The Order of Things (1966) The Archaeology of Knowledge (1969) The Discourse on Language (1971) Discipline and Punish (1975) The History of Sexuality Vol I (1976) นอกจากนั้นยังมีงานบทความ, คำบรรยายคำให้สัมภาษณ์ชิ้นสั้น ๆ อีกมาก (3)

งานของพูโกต์เริ่มได้รับความสนใจจากผู้อ่านและนักวิจารณ์หลังจากการพิมพ์ The Order of Things ในปี 1966 งานชิ้นนี้วิเคราะห์ประวัติศาสตร์ของศาสตร์เกี่ยวกับมนุษย์ (Human Sciences) ซึ่งรวมความถึงชีววิทยา ภาษาศาสตร์ และวรรณคดี

เศรษฐศาสตร์การเมือง และศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหนังสือเรื่อง *The Archaeology of Knowledge* ที่พิมพ์ในฉบับต่อมาเป็นงานที่สืบเนื่องมาจาก *the Order of Things* โดยเป็นการขยายความในเชิงทฤษฎี งานชิ้นนี้เขียนเสร็จก่อนเหตุการณ์ลือครั้งใหญ่ของนักศึกษากองงานในฝรั่งเศส ในเดือนพฤษภาคม ปี 1986 เหตุการณ์ซึ่งจะมีผลกระทบต่อฟูโกต์และปัญญาชนฝรั่งเศส เช่นเดียวกับหรืออาจจะมาก เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ในบ้านเรา

เหตุการณ์เดือนพฤษภาคม ปี 1968 คือ เหตุการณ์ที่นักศึกษาฝรั่งเศสทั่วประเทศ ประท้วงระบบการศึกษาและระบบทุนนิยม และคนงานประท้วงนัดหยุดงานครั้งใหญ่ เป็นการสั่นคลอนอำนาจรัฐครั้งสำคัญที่สุดในรอบหลายสิบปี เหตุการณ์ครั้งนี้เกิดขึ้นโดยกลุ่มชนที่มีลักษณะเป็นอิสระ ไม่ขึ้นต่อพรรคคอมมิวนิสต์ ฝรั่งเศส (ซึ่งเป็นพรรคการเมืองถูกกฎหมายเล่นตามกติกา ก่อนข้างจะนิยมโซเวียตและมีลักษณะ เป็นแบบเจ้าขุนมูลนายหรือแบบข้าราชการ) การประท้วงไม่ได้เป็นผลสะท้อนของความขัดแย้งทางเศรษฐกิจล้วน ๆ ดังที่พวกมาร์กซิสต์เถรวัดวิเคราะห์ แต่เป็นผลสะท้อน ของความแปลกแยกในสังคมทุนนิยมสมัยใหม่ ฟูโกต์ไม่ได้มีส่วนเข้าร่วมในเหตุการณ์ "พฤษภา 68" เพราะขณะนั้นเขาไปสอนหนังสือที่ตูนิเซีย แต่เหตุการณ์ประท้วงครั้งที่ทำให้ฟูโกต์ได้มองเห็นว่าสิ่งที่เขาได้ศึกษาได้เขียนมาทั้งหมด ก็คือบทบาทของอำนาจและความรู้ ซึ่งสัมพันธ์และพึ่งพากันจนไม่อาจแยกออกจากกันได้ แต่ช่วงนั้นฟูโกต์ยังไม่ได้ใช้คำว่า "อำนาจ/ความรู้" โดยตรง สิ่งที่สำคัญในสังคมตะวันตกสมัยปัจจุบัน ไม่ได้อยู่แต่ความสัมพันธ์ทางการผลิตเท่านั้นหากยังอยู่ที่ความสัมพันธ์ทางอำนาจด้วยเท่าที่ผ่านมากคนมักมองอำนาจในแง่ลบคือ มองว่ามันจำกัดการสื่อสารแสดงออก (Discourse) อย่างไรบ้าง สิ่งซึ่งยังไม่ได้ศึกษากันให้ชัด คือ วิธีที่อำนาจเป็นผู้สร้างการ

สื่อสารแสดงออก (Discourse) ขึ้นมา จากจุดนี้เองที่ฟูโกต์จะศึกษาต่อและผลิตงานชิ้นที่มีลักษณะแจ่มชัดและก้าวหน้ากว่างานชิ้นก่อน ๆ ของเขาออกมาอีก 2 เล่ม คือ *Discipline and Punish* (1975) และ *The History of Sexuality* (1976) เล่มหลังเขามีโครงการที่จะเขียนถึง 6 เล่ม แต่ก็เสียชีวิตเสียก่อนที่จะทำงานได้ตามที่ตั้งใจไว้

กล่าวโดยรวมแล้ว งานของฟูโกต์มีลักษณะเป็นงานทางประวัติศาสตร์ แต่ก็เป็นงานประวัติศาสตร์แบบวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยจริง ซึ่งรวมเอาศาสตร์ของมนุษย์ทุกอย่างเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งในแง่หนึ่งอาจจะเรียกว่าเป็นงานปรัชญาที่ใฝ่ในปี 1970 เมื่อเขาได้รับตำแหน่งเป็นอาจารย์ที่ *College de France* เขาเรียกตัวเองว่าเป็นผู้สอนประวัติศาสตร์ระบบความคิด (History of System of Thought) แต่นั่นก็อาจเป็นเพียงการประนีประนอมกับกรรมการของคณะมากกว่าเป็นเพราะเขาอยากจะเรียกตัวเองเช่นนั้น ผลงานของฟูโกต์ได้รับการต้อนรับจากนักวิชาการในแง่ต่าง ๆ บางคนไม่ยอมรับว่าเขามีความสำคัญต่อวงวิชาการ หรือแม้แต่ไม่สนใจที่จะอ่าน เช่น กลุ่มนักประวัติศาสตร์บางกลุ่มไม่ยอมรับว่าเขาเป็นนักประวัติศาสตร์แต่ก็มีหลายคนที่อ่านและวิพากษ์วิจารณ์มีทั้งพวกหัวเก่าและหัวใหม่ มีทั้งขวาและซ้าย มีทั้งที่วิจารณ์แบบต่าง ๆ แบบไม่ยั้งหรือไม่ให้ความสำคัญมาก กับที่วิจารณ์อย่างจริงจัง ๆ จัง ๆ รวมทั้งเห็นด้วยที่จะใช้ประโยชน์จากวิธีการศึกษาแบบของฟูโกต์ งานของกลุ่มหลังนี้มีปรากฏในวารสารทางวิชาการ และที่พิมพ์เป็นเล่มในรอบสิบปีที่ผ่านมาพอสมควร และทำให้งาน และวิธีการศึกษาวิธีคิด ของฟูโกต์เป็นที่สนใจและเข้าใจได้ง่ายขึ้น (บางคนในกลุ่มนี้เห็นว่าฟูโกต์ เป็นปัญญาชนชาวฝรั่งเศสที่สำคัญที่สุดนับตั้งแต่ ฌอง-โพล ซาทร์ เป็นต้นมา)

ถ้าจะหาภาพกว้าง ๆ ว่างานของฟูโกต์พอจะ

จัดอยู่ในสำนักโทน กลุ่มความคิดโทนไต้บ้าง เราอาจจะพอเรียกให้ว่าเป็นงานยุคหลังโครงสร้างนิยม (Post Structuralism) และหลังมาร์กซิสต์ (Post Marxism) ซึ่งหมายถึงว่า มีทั้งส่วนที่วิจารณ์ และส่วนที่รับเอาแนวคิดวิธีการของสำนักคิดทั้งสอง มาพัฒนาต่อ พูโกต์เองไม่ยอมรับและไม่ใช้คำ ๆ นี้ เพราะเขาปฏิเสธและวิจารณ์สำนักคิดทั้งสองอย่างรุนแรง โดยเฉพาะสำนักโครงสร้างนิยม ซึ่งเขาเคียดแค้นที่มีคนชอบประทับตราว่า เขาเป็นพวกโครงสร้างนิยม พูโกต์ไม่เห็นด้วยกับโครงสร้างนิยมแข็ง เพราะเขาคิดมองประวัติศาสตร์ในแง่ความเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง มองภาษาในแง่เป็นการกระทำ หรือเหตุการณ์ แต่นักวิชาการคนอื่น ๆ ที่วิเคราะห์งานของพูโกต์ เช่น Mark Poster เห็นว่างานของเขาก่อนปี 1968 (การลุกฮือของนักศึกษาและคนงานในฝรั่งเศส) มีส่วนใช้การวิเคราะห์แบบทฤษฎีโครงสร้างนิยมอยู่ ขณะที่ทำงานภายหลังปี 1968 ก็มีส่วนใช้การวิเคราะห์บางอย่างจากมาร์กซิสต์ ขณะที่ทบทวนมาร์กซิสต์บางทิววิจารณ์ว่า พูโกต์เป็นพวกต่อต้านมาร์กซิสต์ พูโกต์อธิบายในการสัมภาษณ์เมื่อปี 1975 ว่า เขาใช้แนวคิดและงานของมาร์กซ์ โดยไม่รู้ลึกจึ้งเป็นว่าจะต้องอ้างมาร์กซ์ในเชิงอรรถ เหมือนอย่างที่นักฟิสิกส์ใช้แนวคิดของไออนสไตน์ โดยไม่จำเป็นต้องอ้างไออนสไตน์ เพราะนักฟิสิกส์คนอื่นเขาก็รู้ และยอมรับกันทั่วไป พูโกต์เห็นว่า แนวคิดของมาร์กซ์ให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาประวัติศาสตร์มากเกินไปจนน่าสงสัยว่า ถึงที่สุดแล้ว เราจะแยกนักประวัติศาสตร์ออกจากมาร์กซิสต์ได้อย่างไร (4)

ในทัศนะของผู้เขียน เห็นว่างานของพูโกต์เป็นผลสะท้อนของสังคมทุนนิยมอุตสาหกรรมที่มีการพัฒนาที่ซับซ้อนซับซ้อน ทำให้เกิดปัญหาใหม่ ๆ ขึ้นมากมาย ซึ่งไม่ใช่เพียงแต่ปัญหาความขัดแย้ง ของความสัมพันธ์ทางการผลิต หากยังมีปัญหาทางสังคมและวัฒนธรรม เช่นปัญหาระบบ

ผู้ชายเป็นใหญ่และใช้อำนาจ (Patriarchy) ปัญหาระหว่างเพศ, ระหว่างเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ตลอดจนปัญหาความสัมพันธ์ทางสังคม รวมทั้งความสัมพันธ์ทางอำนาจในชีวิตประจำวัน ปัญหาความแปลกแยก (alienation) ดังนั้นสำนักคิดเดิมที่แม้จะเคยก้าวหน้าอย่างมาร์กซิสต์ก็มีข้อจำกัด ไม่สามารถอธิบายปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมสมัยใหม่ได้ก็เพียงพอ ขณะที่ในประเทศที่อ้างตัวเองว่าเป็นสังคมนิยมอ้างว่านำแนวคิดมาร์กซิสต์ไปใช้ก็ยังมีปัญหาทางสังคมวัฒนธรรมไม่ต่างไปจากสังคมนิยมสมัยใหม่เท่าใดนัก ชี้อย่างมีปัญหาการรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่พรรค และระบบข้าราชการมากเกินไปจนประชาชนไม่มีสิทธิประชาธิปไตยอย่างแท้จริงด้วย นักคิดสมัยใหม่ในตะวันตกจึงมักมีแนวคิดโน้มน้าวไปยังในเชิงอนาธิปไตย (anarchist) ปฏิเสธเผด็จการ, การรวมศูนย์อำนาจ, การทำอะไรอย่างเป็นระบบมีเหตุผล ซึ่งเป็นระบบ และเหตุผลเพื่อประโยชน์ของคนส่วนน้อยมากกว่าเพื่อประชาชนส่วนใหญ่อย่างแท้จริง พูโกต์ ก็อยู่ในกระแสนี้เพียงแค่เขาอธิบายได้อย่างถึงรากถึงโคน อย่างมีความคิดริเริ่มนำทิ้งกว่าคนอื่น ๆ รวมถึงเขาเป็นคนที่มีความผูกพันทางการเมือง คืออยู่ข้างฝ่ายผู้เสียเปรียบ นอกจากเขื่อน และบรรยายแล้ว เขาก็ยังเข้าร่วมเคลื่อนไหวในการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงสังคมด้วย จึงทำให้งานของเขาเป็นที่น่าสนใจ แม้ว่าเขาจะเข้าใจยาก และในแง่หนึ่งก็อาจกล่าวได้ว่าสับสนขัดแย้ง งานของพูโกต์เด่นในแง่การวิจารณ์ที่แหลมคม แต่มีจุดอ่อนในแง่ที่ไม่เสนอทางออกที่น่าเป็นไปได้ซึ่งชัดเจน

การจะนำแนวคิด หรือวิธีการของพูโกต์ไปใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์และปัญหาสังคมไทยคงมีข้อจำกัดในแง่ขั้นตอนของการพัฒนาสังคมไทยยังค้างหลังเป็นแบบทุนนิยมบริวารต่างจากสังคมพัฒนาอุตสาหกรรมแบบฝรั่งเศสอยู่ในหลายประเด็น แต่ถ้าผู้ศึกษาตระหนักความแตกต่างในเรื่องนี้อยู่ ก็คงมีประเด็นหลายประเด็นที่น่าสนใจ และน่า

นำไปศึกษาเปรียบเทียบได้ โดยเฉพาะผู้ที่ซึ่กเริ่มมองว่าหัว  
ข้อวิจัย หรือ วิทยานิพนธ์ทางประวัติศาสตร์ และสังคมไทย  
ซึ่กจะตัน ถ้าให้ศึกษาตามแนว คิคฟูโกต์ ก็อาจจะเห็นหัว ข้อ  
เพิ่มขึ้นอีกมาก

### แนวคิดของฟูโกต์เรื่องปัญญาชน

ฟูโกต์ วิเคราะห์ว่าแนวคิดที่เป็นกระแสหลัก  
มองความเป็นจริง (Truth) และปัญญาชนผู้เสนอความ  
เป็นจริงอย่างแยกเป็นอิสระ จากความสัมพันธ์ทางอำนาจ  
(Power Relations) รวมทั้งยังมองว่าปัญญาชนที่  
เด่นนั้นเป็นฝ่ายต้านการใช้อำนาจในทางกคธิ์ช่วย แนวคิค  
ดังกล่าว มองว่าปัญญาชนเป็นผู้สืบทอดค่านิยมที่เป็นสากล เช่น  
การพูดในนามของเหตุผลที่เป็นวิทยาศาสตร์ ความเป็น  
ธรรม ความเป็นจริง แนวคิคที่มองปัญญาชนแบบสากล  
(Universal Intellectual) นี้เป็น  
ส่วนหนึ่งของปรัชญายุคส่องสว่างทางภูมิปัญญา (Enlighten-  
ment) ของนักคิดกระแสทุนนิยมนิยม  
(Bourgeois humanist) ในคริสต์ศตวรรษที่ 8  
และแนวคิดนี้ให้ส่งถ่ายต่อมาในวัฒนธรรมตะวันตก จนถึงต้น  
คริสต์ศตวรรษที่ 20 ทศวรรษนิยมมองว่าปัญญาชนคือปัจเจก-  
ชนเด่น ๆ บางคนที่เป็นผู้พิทักษ์สิทธิโดยธรรมชาติของมนุษย์  
เป็นผู้สนับสนุนมนุษยนิยม และสืบทอดค่านิยม หรือจิตสำนึกที่  
เป็นสากล คนพวกนี้ได้แก่พวก นักเขียนเด่น ๆ เช่นอลแตร์  
รุสโซ มองเตสกิเออ หรือพวกนักกฎหมายที่ต่อต้านการใช้อำนาจ  
เผด็จการและความไม่เป็นธรรมทางสังคม ปัญญาชน  
เหล่านี้เรียกร่องให้มักฎหมายที่เป็นธรรม สิทธิ รัฐธรรมนูญ  
ที่พวกเราเห็นว่า ควรเป็นสิ่งที่มนุษย์ทั่วไปควรมีเป็นสากล  
(Universal) (5)

ฟูโกต์จึงคิดว่าแม้แต่ คาร์ล มาร์กซ ซึ่กเข้าข้าง  
ประชาชนที่อยู่ชั้นล่าง ก็อยู่ในกลุ่มปัญญาชนแบบสากลเช่นกัน  
จากการที่มาร์กซมองว่าชนชั้นคนงาน (นำโดยพรรคปฏิวัติ)  
เป็นตัว แทนของผลประโยชน์ของมนุษย์ทั้งหมด โดยไม่ได้ให้

ความสำคัญกับผลประโยชน์ของผู้หญิง เด็ก และสังคมนอก  
ยุโรป ซึ่กจริง ๆ แล้ว เป็นปัญหาเฉพาะและไม่ได้เป็นสิ่ง  
เดียวกับผลประโยชน์ของพรรคคนงานที่ปฏิวัติในยุโรป และ  
จากการที่มาร์กซอ้างว่ามาร์กซิสต์เป็นวิทยาศาสตร์ ที่เป็น  
สากลแตกต่างจากจิตสำนึกที่จอมปลอม (6) ทำให้มาร์กซิสต์  
เป็นทฤษฎีที่มีนิยามที่แควก กที่ขี้ตมทฤษฎีมาร์กซิสต์เท่านั้น ที่  
จะเข้าถึงความรู้ที่แท้จริงได้ ซึ่กฟูโกต์เห็นว่าแนวคิดแบบนี้  
นำไปสู่การผูกขาดครอบงำความรู้/อำนาจ ซึ่กเป็นสิ่งที่คู่กัน  
อยู่ตลอดเวลา ฟูโกต์จึงคัดค้านมาร์กซิสต์ในลักษณะนี้เพราะ  
เขาเห็นว่าไม่มีความเป็นจริง (Truth) ใด ๆ ที่ดำรง  
อยู่นอกอำนาจ แต่ละสังคมต่างก็มีระบบที่เป็นตัวกำหนด  
ความเป็นจริง (Regime of truth) นั่นก็คือ  
การกำหนดว่าการสื่อสารแสดงออก (Discourse) แบบ  
ไหนที่เป็นที่ยอมรับ (ในสังคมนั้น) ว่าเป็นความเป็นจริง  
และทำหน้าที่ (Function) ในฐานะความเป็นจริง (7)  
ความรู้ของปัญญาชนเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจไม่ได้เป็นอิสระ  
หรือเป็นสากลแต่ประการใด การที่สังคมภายหลังการปฏิวัติ  
สังคมนิยมของโซเวียต ยังคงมีลักษณะคนกลุ่มน้อยผูกขาด  
ครอบงำ อำนาจ/ความรู้ยังเป็นสิ่งที่ยืนยันแนวคิดของฟูโกต์  
ผู้มองว่า ไม่ได้เกิดจากความผิดพลาดของปัจเจกชนอย่าง  
สตาลินและพรรคพวกมากไปกว่าความผิดพลาดของระบบคิค  
ทั้งหมดของปรัชญา Enlightenment ซึ่กครอบงำแนวคิด  
ตั้งแต่สำนักเสรีนิยมจนถึงมาร์กซิสต์ (8)

ฟูโกต์วิเคราะห์ว่าเมื่อสังคมยุโรปตะวัน-  
ตกได้เปลี่ยนแปลงทั้งทางคานวิดิการผลิต, วิธีการสื่อสาร  
วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีต่าง ๆ ไปอย่างมากโดยเฉพาะนับ  
ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา หน้าที่ที่เคยเป็น  
หน้าที่ของปัญญาชนแบบสากล (Universal intel-  
lectual) ก็ค่อย ๆ หดไปและถูกแทนที่โดยปัญญาชน  
ประเภทที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ศึกษาวิชาการแขนงใดแขนง  
หนึ่งโดยเฉพาะมากขึ้น ฟูโกต์เรียกปัญญาชนแบบนี้ว่า

ปัญญาชนผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง (specific intellectual) ซึ่งเขาหมายความครอบคลุมถึงคนที่ทำงานในอาชีพต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นนักวิทยาศาสตร์ จิตแพทย์ นักสังคมวิทยา นักวิจัย นักสังคมสงเคราะห์ ฯลฯ ปัญญาชนแบบนี้ต่างจากปัญญาชนแบบสากลที่เป็นปัจเจกชนแทน ๆ ไม่กี่คน ที่ทุกคนอื่นทั้งหมด ในแง่ที่ว่าปัญญาชนผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง มักจะยุ่งเกี่ยวเฉพาะชีวิตส่วนที่เขาเกี่ยวข้องด้วยในทางปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นในโรงพยาบาล, การเกษตรสังเคราะห์, การจัดการปัญหาคนแก่เร่ โรงงานนิวเคลียร์ ฯลฯ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เฉพาะส่วนที่เป็นความจริงทางวิทยาศาสตร์ที่มีลักษณะเฉพาะอาณาบริเวณ (Local)<sup>(9)</sup>

ฟูโกต์เห็นว่า ในปัจจุบัน เราควรเลิกมองปัญญาชนในฐานะผู้สืบทอดค่านิยมสากล หากควรมองปัญญาชนในฐานะคนที่มีฐานะที่เฉพาะเจาะจง (Specific position) สถานะที่เฉพาะเจาะจงนี้เชื่อมโยงกับการทำหน้าที่ โดยทั่วไปในการเป็นเครื่องมือของความเป็นเครื่องมือของความเป็นจริงที่ถูกกำหนดโดยสังคม ลักษณะเฉพาะเจาะจงของปัญญาชนอาจพิจารณาได้ใน 3 ด้าน คือ 1) สถานะทางชนชั้น (ว่าเขาเป็นนายทุนน้อยที่ทำงานรับใช้ทุนนิยม หรือปัญญาชนของชนชั้น (organic intellectual) ของคนงาน 2) สภาพของชีวิตและการทำงานที่เชื่อมโยงกับสภาพของการเป็นปัญญาชน (สาขาวิชาที่เขาทำการวิจัย) สถานที่ทดลอง, ความเรียกร้องต้องการทางเศรษฐกิจการเมืองที่เขาต้องทำตามหรือ ทำตาม หรือต่อต้าน, มหาวิทยาลัย, โรงพยาบาล ฯลฯ) 3) ความเฉพาะเจาะจงของการเมืองของความจริง (Politics of truth) ในสังคมของเรา ในด้านที่สามมีเองที่สถานะของปัญญาชน มีความสำคัญ และ การต่อสู้ที่เฉพาะเจาะจงในอาณาบริเวณของเขา จะมีผลกระทบและความหมายไม่เฉพาะในทางอาชีพหรือสาขาวิชาการเท่านั้น หาก

กระทบถึงชีวิตความเป็นความตายของประชาชนทั่วไป<sup>(10)</sup>

ปัญญาชนผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องต้องเผชิญกับอุปสรรคและการเสี่ยงที่แน่นอนบางอย่างเช่น เสี่ยงกับการที่เขาจะถูกพรรคการเมือง สภภาพแรงงานหรือองค์กรอื่น ๆ ใช้เป็นเครื่องมือที่สำคัญ คือการที่พวกเขาอยากที่จะพัฒนาการต่อสู้ระดับเฉพาะอาณาบริเวณให้เติบโตใหญ่ได้เพราะ ขาดยุทธศาสตร์ทั่วไป หรือการสนับสนุนจากคนนอกวงการ ไม่มีผู้คอยตาม หรือมีผู้คอยตามในวงจำกัด ตัวอย่างที่ฟูโกต์ได้ประสบมาด้วยตนเองก็คือ การต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงระบบคุก การลงโทษ และระบบตำรวจ การพิพากษาในฝรั่งเศสซึ่งรณรงค์โดยนักสังคมสงเคราะห์ และอดีตนักโทษนั้นค่อนข้างจะโตคเต็ย แต่ฟูโกต์ก็มองไม่เห็น (สำหรับสังคมตะวันตกที่สลับซับซ้อน) ว่าจะมีทางเลือกที่ดีไปกว่านี้ เพราะอำนาจนั้นเป็นสิ่งที่แผ่ไปทั่ว และปัญญาชนไม่สามารถพูดแทนคนอื่นท่าแทนคนอื่นได้ เพราะจะนำไปสู่การครอบงำมากกว่าการปลดปล่อยประชาชนอย่างแท้จริง

ทัศนะของฟูโกต์ในแง่นี้ เป็นทัศนะที่ถูกวิจารณ์มาก ว่าเป็นเหมือนทัศนะของพวกเพ็ดมัน ที่ไม่มีทางทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมเป็นจริงได้ แม้แต่ฟูโกต์ในบางครั้งจะดูเหมือนคนมองโลกในแง่ร้าย ที่ว่าอำนาจครอบงำไปหมด และ การพัฒนาของศาสตร์ทั้งหลายเหล่านี้ผ่านมาก็เป็นเพียงการเสริมอำนาจ ทำให้ ความรู้เป็นส่วนหนึ่งของอำนาจ และอำนาจก็สร้างความรู้ แต่เขาก็เป็นคนที่มีความผูกพันทางการเมืองและปรารถนาให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมไปในทางที่เป็นธรรมและเป็นประชาธิปไตยขึ้น ดังนั้น เขาจึงมีส่วนที่มองโลกในแง่ดีและมีความหวังอยู่เช่นกันแม้ว่าจะเป็นสิ่งที่ยั่งยืนเป็นนัยมากกว่า การกล่าว เช่นนั้นโดยเปิดเผยเพราะทั้งท่านองการคิดการเขียนของเขา ปฏิเสธการแสดงตนเป็นเจ้าของภูมิหรือผู้ขึ้นนำอยู่ตลอดเวลา

ฟูโกต์คาดหมายว่าปัญญาชนน่าจะจะเป็นผู้มีความหมาย

ในการเปลี่ยนแปลงให้อยู่ไม่น้อย เขาเคยกล่าวว่าจะเป็นความคิดหลากหลายที่อันตรายถ้าเราพยายามคัดบัญญัติฯ มาบางกลุ่มออกไป โดยมองแต่ความสัมพันธ์ที่เฉพาะเจาะจงของเขากับรูปแบบเฉพาะเจาะจง เช่น การมองว่าพวกนักวิทยาศาสตร์เป็นเพียงผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับมวลชนเพราะจริง ๆ แล้วพวกเขามีกวามตระหนักรู้และก็เกี่ยวข้อง กับมวลชนด้วย หรือการมองว่า บัญญัติฯ มาบางกลุ่มรับใช้รัฐหรือทุน ซึ่งก็จริง แต่ขณะเดียวกันก็สะท้อนให้เห็นว่าบัญญัติฯ มามีฐานะทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญ (ซึ่งเราไม่ควรมองข้าม)<sup>(11)</sup>

ฟูโกต์ เห็นว่าแม้บัญญัติฯ มาจะสัมพันธ์กับอำนาจ/ความรู้ก็อย่างลึกซึ้ง แต่บัญญัติฯ มาที่เข้าใจลักษณะกลไกความสัมพันธ์ดังกล่าว นักสามารถมีบทบาทในการต่อสู้คัดค้านการครอบงำของผู้ปกครองกลุ่มน้อยได้ด้วยเช่นกัน ทัศนะของเขาต่อบทบาทของบัญญัติฯ มาดังกล่าว โดยเฉพาะบัญญัติฯ มาโดยอาชีพ ซึ่งทำงานค้นคว้า ชีตเขียน พุดเผยแพร่อาจสรุปได้เป็น 2 ประเด็น คือ ประเด็นแรก **บัญญัติฯ มา สามารถพัฒนาเครื่องมือ (Tools) ในการใช้ร่วมกับคนอื่น ๆ ต่อสู้ทางการเมือง** (สำหรับฟูโกต์ กิจกรรมทางสังคมทุกอย่างก็คือการเมือง) ในส่วนใดส่วนหนึ่งของสังคมได้บทบาทของบัญญัติฯ มาไม่ใช่การให้ภาพอนาคต (Vision) และการชี้แนะ และไม่ใช้การเสนอทฤษฎี ทางสังคมและการเมืองที่เป็นสากลทั่วไป แต่เป็นการให้การวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะของกลไกของอำนาจ, แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงและทำงานเพื่อที่จะสร้างความรู้ในทางยุทธศาสตร์ (strategic knowledge) ของสถานะการณ์ แต่ละสถานการณ์ขึ้นมาทีละน้อย ๆ

ในประเด็นนี้ ฟูโกต์เคยตอบคำถามผู้สัมภาษณ์ในปี 1975 ว่า

"บัญญัติฯ มาไม่จำเป็นต้องเล่นบทบาทของที่ปรึกษาอีกต่อไป โครงการ ยุทธวิธีและจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาขึ้นมาเป็นเรื่องของคนที่ทำกรต่อสู้ สิ่งที่บัญญัติฯ มาทำได้ คือการ

ให้เครื่องมือในการวิเคราะห์ และ ในสถานะการณ์ปัจจุบันนี้ก็คือบทบาทที่จำเป็นของนักประวัติศาสตร์สิ่งที่จำเป็นอย่างมากคือ การวิเคราะห์ภาพปัจจุบันที่ครอบคลุม และเจาะลึกจนสามารถมองเห็นจุดอ่อน จุดแข็ง และสถานะ (Positions) ซึ่งอำนาจได้เป็นผู้สร้างขึ้น โดยระบบการจัดการที่นับย้อนหลังไปได้กว่าร้อยห้าสิบปี กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการสำรวจจรรยาภูมิของสนามรบนั่นเอง นี่แหละคือบทบาทของบัญญัติฯ มา"<sup>(13)</sup>

บทบาทของบัญญัติฯ มาในประเด็นที่สอง คือ บัญญัติฯ มาสามารถพัฒนาการวิเคราะห์ และวิพากษ์ (analysis and critique) ระบบที่เป็นตัวกำหนดความเป็นจริง (regime of truth) ทั้งระบบได้ ฟูโกต์มองว่า สังคมทุกสังคม จะมีเศรษฐศาสตร์การเมืองของความเป็นจริง ซึ่งกำหนดการสื่อสารแสดงออก (discourse) ที่เป็นความจริง กลไกและการแทรกแซงวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อแยกความจริงออกจากความเท็จ, เทคนิคในการให้ได้มาซึ่งความเป็นจริงดังกล่าว รวมทั้งสถานะของคนที่ได้รับอำนาจให้พูดว่าสิ่งไหนเป็นความจริง<sup>(1)</sup> ตัวอย่างก็คือ ในสังคมตะวันตก "ความเป็นจริง" มีศูนย์กลางอยู่ที่การสื่อสารแสดงออก (Discourse) ทางวิทยาศาสตร์และสถาบัน (institution) ต่าง ๆ เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการผลิตทางเศรษฐกิจ และอำนาจทางการเมืองความเป็นจริงถูกสร้างและเผยแพร่อย่างกว้างขวาง โดยกลไกทางเศรษฐกิจและการเมือง เช่น มหาวิทยาลัย สื่อมวลชน กองทัพ ในระบบความเป็นจริงชนิดนี้มีความรู้หลายรูปแบบที่ถูกแยกไปไม่ถูกนับว่าเป็นความรู้หรือไม่ก็ถูกกดเอาไว้ คนที่มีสถานะต่ำที่สุดในสังคมในสถาบันต่าง ๆ ในสภาพต่าง ๆ ของชีวิต เช่น พวกคนใช้, คนบ้า, แม้าาน, คนงาน, นักเรียน นักศึกษา ต่างพบว่าความรู้ส่วนที่เป็นของเขาเองไม่เป็นที่ยอมรับ พวกเขาเป็นส่วนหนึ่งของระบบอำนาจ ซึ่งหักล้างการสื่อสารแสดงออก (Discourse) ของพวกเขา



บางครั้งโดยการปฏิเสธอย่างตื้อ ๆ แต่ที่ท้าทายคือเนื้องาก็คือ กฎที่วางไว้โดยมีความหมายเป็นนัยว่า แนวคิดแบบไทน์ ศัพท์แบบไทน์ จะเป็นที่ยอมรับและการสื่อสารแสดงออก (Discourse) จะต้องมีความน่าเชื่อถือหรือสถานะชนาตไทน์ จึงจะเป็นที่ยอมรับว่านั่นเป็นความรู้ (15)

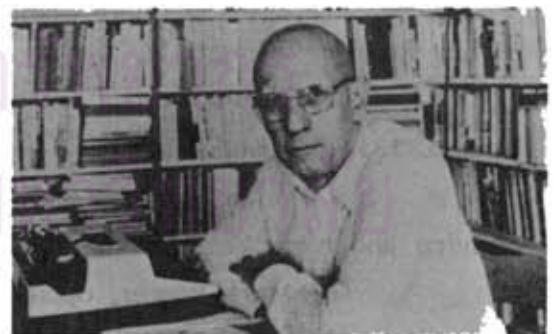
ทั้งนี้ในปัญหาทางการเมืองสำหรับปัญญาชนจึงไม่ใช่อยู่ที่การวิจารณ์เนื้อหาทางอุดมการณ์ที่เชื่อมโยงกับศาสตร์ หรือการทำให้แน่ใจว่าการปฏิบัติทางวิทยาศาสตร์ของเขาจะต้องดำเนินควบคู่ไปกับอุดมการณ์ที่ถูกต้อง แต่อยู่ที่การพยายามหาความเป็นไปได้ของการสร้างการเมืองของความเป็นจริงชนิดใหม่ขึ้นมา ในทัศนะของฟูโกต์ ปัญหาไม่ใช่อยู่ที่การเปลี่ยนจิตสำนึก หรือสิ่งที่อยู่ในหัว ของประชาชน แต่อยู่ที่การเปลี่ยนระบบที่เป็นตัวกำหนดทางการเมือง เศรษฐกิจ และสถาบัน ของการผลิตความจริง (political, economic, institutional regime of the production of truth) 16

แม้ว่าเป้าหมายที่ฟูโกต์เสนอยังคงเป็นปัญหาใหญ่ที่ปัญญาชนแต่ละคนยังต้องช่วยกันขบคิดช่วยกันหาต่อไป กล่าวในส่วนของฟูโกต์แล้ว เราก็จะเห็นได้ว่า เขาได้พยายามแสดงบทบาทของปัญญาชน อย่างที่เขาเห็นว่าควรจะเป็นมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นโดยการเขียน บรรยาย ให้สัมภาษณ์ หรือโดยการเข้าร่วมเคลื่อนไหวต่อต้านระบบคุก อำนาจกษัตริย์ และความไม่เป็นธรรมอื่น ๆ งานวิจัยชิ้นนี้ว่า ในเชิงประวัติศาสตร์ของเขา เป็นตัวอย่างที่ดีของการศึกษาในอาณาบริเวณเฉพาะ ของจิตวิเคราะห์, การแพทย์อาชญาวิทยา และระบบความคิดของมนุษย์ โดยในแต่ละกรณีเขาได้ตรวจสอบถึงสมมติฐานทางปัญญา และโครงสร้างอำนาจ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นองค์กรอำนาจ/ความรู้ ที่ต่างฝ่ายต่างใช้เป็นข้ออ้างเพื่อสร้างความชอบธรรม ซึ่งทำให้เราได้ตระหนักถึงกลไกการทำงาน ของอำนาจในส่วนต่าง ๆ ของสังคมได้ลึกซึ้งอย่างที่ไม่มีใครทำได้เท่านี้

มาก่อน

บทความนี้จะขอจบด้วยการยกคำพูดของฟูโกต์จากการให้สัมภาษณ์ก่อนหน้าที่เขาจะเสียชีวิตไม่นานนัก มาเป็นการยืนยันถึงจุดยืนของเขา ทั้งในฐานะปัญญาชน และฐานะพลเมืองคนหนึ่ง

"บทบาทของปัญญาชน ไม่ใช่อยู่ที่การบอกคนอื่นว่าควรทำอะไร เขามีสิทธิอะไรที่จะทำเช่นนั้น คูชีว่า คำทำนาย คำมั่นสัญญา ระเบียบและโครงการที่ปัญญาชนสร้างขึ้นมาในรอบสองร้อยปีที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดผลในปัจจุบันอย่างไรบ้าง ภาวะของปัญญาชนไม่ใช่อยู่ที่การไปก่อรูปเจตจำนงทางการเมืองของคนอื่น หากแต่อยู่ที่การตั้งคำถามใหม่ โดยการวิเคราะห์ของเขาตามแนวที่เขาถนัดถึงสิ่งที่ดูเหมือนแจ่มชัด และยอมรับกัน โดยไม่มีการตั้งข้อสงสัยแล้ว อยู่ที่การเปลี่ยนนิสัยและวิถีชีวิตที่แบบเดิมเสียใหม่ ทำลายความเคยชินที่เป็นที่ยอมรับ โดยไม่ตั้งข้อสงสัย ประเมินคุณค่ากฎและสถาบันเสียใหม่ และจากพื้นฐานของการตั้งคำถามใหม่ (ซึ่งเป็นการทำหน้าที่เฉพาะของเขาในฐานะปัญญาชน) นี้เอง ที่ปัญญาชนควร จะเข้าไปมีส่วนร่วมการก่อรูปเจตจำนงทางการเมือง (ในฐานะของพลเมืองคนหนึ่ง) (17)



## เชิงอรรถ

(1) M. Foucault **Mental Illness and Psychology** trans. A.S., New York, Happer and Row, 1976.

(2) M. Foucault **Madness and Civilization** trans Richard Howard, New York, Pantheon, 1965 and London, Tavistock, 1967.

(3) ฟูโกต์เขียนเป็นภาษาฝรั่งเศส แต่งงานส่วนใหญ่ได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษในระยะเวลาต่อมา ปีที่ใส่ไว้ในวงเล็บหลังชื่อหนังสือ หมายถึงปีที่มีการพิมพ์เป็นครั้งแรกของฉบับภาษาฝรั่งเศส เชิงอรรถเต็มฉบับภาษาอังกฤษมีดังต่อไปนี้

M. Foucault. **The Birth of the Clinic** trans. A.S., London, Tavistock and New York, Pantheon, 1973.

M. Foucault. **The Order of Things**, trans A.S., London Tavistock and New York, Pantheon, 1970

M. Foucault **The Archaeology of Knowledge**, trans. A.S., London, Tavistock and New York, Pantheon, 1972.

M. Foucault. **Discipline and Punish**, trans. A.S., New York, Pantheon and London, Allen Lane, 1977

M. Foucault. **The History of Sexuality**, vol 1 : An Introduction, trans Allen Lane, 1979.

(4) M. Foucault "Pouvoir et Corps" in **Quel Corps?** September/October 1975 แปลและพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษใน M. Foucault, **Power/Knowledge** Colin Gordon (ed) New York, Pantheon, 1980. p. 52-53

(5) M. Foucault "Truth and Power" in Colin Gordon (ed.) **ibid** p.128.

(6) Mark Poster **Foucault, Marxism and History** Cambridge, Polity Press, 1984. p. 153

(7) M. Foucault "Truth and Power" in Colin Gordon (ed.) **ibid** p. 131,

Alan Sheridan **Michel Foucault The will to truth** London and New York, Tavistock Publications 1980 p.222

(8) Mark Poster, **opcit.** p. 67-68, 45-46

(9) Larry Shiner, "Reading Foucault : Anti-Method and the

Genealogy of Power-Knowledge" in **History and Theory**, Vol 21 No.3  
(1982) p.383

(10) M. Foucault "Truth and Power" in Colin Gordon (ed)  
**op sit** p. 132 Alan Sheridan **op. sit** p. 129

(11) Colin Gordon (ed.) **op cit** p. 131.

(12) M. Foucault "Power and Strategies" (1977) in Colin  
gordon (ed) **ibid**, p.145.

(13) M. Foucault "Body/power" (1975) in Colin Gordon (ed.)  
**ibid.**,p. 62

(14) M. Foucault "Truth and Power" (1977) in Colin gordon  
(ed.) **ibid.**,p.131.

(15) M. Foucault **Language, Counter-Memory, Practice**  
Donald F. Bouchard (ed.), cornell University press and Oxford, Blackwell  
1977 , p.207

(16) M. Foucault "Truth and Power" (1977) in Colin Gordon  
(ed.) **op. cit**,p.133.

(17) M. Foucault "Le Souci de la Verite" Magazine Littefair  
1984, 207, 22 แปลเป็นภาษาอังกฤษ และอ้างอิงโดย Paul Patton "Michel Foucault :  
Ethics of an Intellectual" in **Thesis Eleven** A Socialist Journal No 10/11  
1984-85, p. 75.

ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย